

A Model for Explaining Quality of Life Based on Maladaptive Schemas and Attachment Styles with the Mediating Role of Self-Differentiation in Students with Substance Abuse

Hokmabadi ME¹, *Zeraatkar M², Nejat H³, Khanghaee R⁴, Ghafouri Nasab J⁵, Imani H⁵

Author Address

1. Department of Psychology, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran;
 2. MA, Department of Psychology and Educational Sciences, Semnan University, Semnan, Iran;
 3. Department of Psychology, Quchan Branch, Islamic Azad University, Quchan, Iran;
 4. Department of Psychology, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran;
 5. Department of Psychology, School of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University, Mashhad, Iran;
- *Corresponding author's email: zeraatkar.2000@gmail.com

Received: 2019 April 28; Accepted: 2019 August 17

Abstract

Background & Objectives: Drug abuse is consuming addictive substances in a harmful manner to self or others, i.e., a type of drug use disorder. Quality of Life (QoL) represents the wellbeing of the individual and its' life-associated variables. QoL is affected by various characteristics, including early maladaptive schemas and attachment styles. Furthermore, individuals, in the family system, are affected by emotional-cognitive factors. One of these variables is self-differentiation. Therefore, the present study aimed to investigate a model explaining the QoL of substance-dependent male students. For this purpose, we considered the scaling and exclusion criteria as well as attachment styles with the mediating role of self-differentiation.

Methods: This was a causal-comparative study. The sample individuals were involved with substance abuse in the past; accordingly, their effects were being investigated in the present research. The statistical population of this study included all students of Kharazmi University of Tehran City, Iran, in 2016. The sample size, given the limited number of these individuals, was considered as 171. Moreover, they were selected by a convenience sampling method. The inclusion criteria of the study were as follows: being current university students; not receiving any counseling or psychotherapy services; not having familial problems, such as running away or being rejected by parents; being dependent on at least one known opioid or stimulant drug. The following tools were applied for collecting the required data: the Adult Attachment Scale (Collins and Read, 1990), the Young Schema Questionnaire-Short Form (Young, 1998), the World Health Organization Quality of Life (WHOQOL-BREF), and the Differentiation of Self Inventory (Skowron & Friedlander, 1998). The obtained data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics (by path analysis) in AMOS and SPSS at a significance level of 0.05.

Results: The present research results suggested that explaining QoL by emotional deprivation schema (Beta=0.333, $p=0.012$), abandonment (Beta=0.309, $p=0.023$) and distrust (Beta=0.293, $p=0.038$) was significant. Besides, the pathways of explaining avoidant insecure attachment style (Beta=0.360, $p=0.048$), ambivalent insecurity (B=0.135, $p=0.049$), and explaining self-differentiation based on lifestyle (Beta=0.374, $p=0.032$) were significant. Moreover, the model of explaining the QoL in students with substance abuse based on the maladaptive schemas and attachment styles was significant (RMSEA=0.075, AGFI=0.925).

Conclusion: Based on the obtained data, maladaptive schemas concerning scaling and exclusion and attachment styles with the mediating role of self-differentiation could provide a desirable model to explain the QoL of male students who abuse drugs.

Keywords: Maladaptive schemas, Attachment styles, Quality of life, Self-Differentiation, Substance abuse.

مدل تبیین کیفیت زندگی براساس طرحواره‌های ناسازگار و سبک‌های دل‌بستگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی در دانشجویان پسر سوءمصرف‌کننده مواد مخدر

محمدابراهیم حکم‌آبادی^۱، *مرضیه زراعتکار^۲، حمید نجات^۳، راشین خانقائی^۴، جواد غفوری‌نسب^۵، هانیه ایمانی^۶

توضیحات نویسندگان

۱. گروه روان‌شناسی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران؛
 ۲. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی دانشگاه سمنان، سمنان، ایران؛
 ۳. گروه روان‌شناسی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران؛
 ۴. گروه روان‌شناسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران؛
 ۵. کارشناس ارشد مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران؛
 ۶. کارشناس ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.
- *آی‌ان‌امه نویسنده مسئول: zeraatkar.2000@gmail.com

تاریخ دریافت: ۸ اردیبهشت ۱۳۹۸؛ تاریخ پذیرش: ۲۶ مرداد ۱۳۹۸

چکیده

زمینه و هدف: کیفیت زندگی تحت تأثیر عواملی مانند طرحواره‌های ناسازگار اولیه و سبک‌های دل‌بستگی قرار دارد و مؤلفه‌های مرتبط با خانواده مانند خودمتمایزسازی، می‌تواند بر آن اثرگذار باشد؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر تبیین مدل کیفیت زندگی دانشجویان پسر سوءمصرف‌کننده مواد مخدر براساس طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی بود.

روش‌بررسی: پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری دانشجویان پسر دانشگاه خوارزمی تهران در سال ۱۳۹۷ بودند. ۱۷۱ نفر به‌روش دردسترس انتخاب شدند. در این پژوهش مقیاس دل‌بستگی بزرگسال (کولینز و رید، ۱۹۹۰)، فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار (یانگ، ۱۹۹۸)، فرم کوتاه پرسشنامه کیفیت زندگی سازمان بهداشت جهانی (۱۹۹۶) و پرسشنامه خودمتمایزسازی (اسکورن و فردلندر، ۱۹۹۸) به‌کار رفت. داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی (استفاده از تحلیل مسیر) با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای AMOS و SPSS در سطح معناداری ۰/۰۵ تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد، تبیین کیفیت زندگی توسط طرحواره‌های محرومیت هیجانی ($\beta=0/333, p=0/012$) و رهاشدگی ($\beta=0/309, p=0/023$) و بی‌اعتمادی ($\beta=0/293, p=0/038$) معنادار است. از طرف دیگر، مسیر تبیین سبک دل‌بستگی نالایم اجتنابی ($\beta=0/360, p=0/048$)، نالایم دوسوگرا ($\beta=0/049, p=0/035$) و مسیر تبیین خودمتمایزسازی بر اساس کیفیت زندگی ($\beta=0/374, p=0/032$) معنادار است. همچنین مدل تبیین کیفیت زندگی دانشجویان مبتلا به سوءمصرف مواد مخدر، براساس طرحواره‌های بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی با توجه به نقش میانجی خودمتمایزسازی معنادار است ($RMSEA=0/075, AGFI=0/925$).

نتیجه‌گیری: براساس نتایج پژوهش حاضر، طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی می‌توانند با نقش میانجی خودمتمایزسازی مدل مطلوبی را برای تبیین کیفیت زندگی دانشجویان پسر سوء مصرف‌کننده مواد مخدر ارائه دهند.

کلیدواژه‌ها: طرحواره‌های ناسازگار، سبک‌های دل‌بستگی، کیفیت زندگی، خودمتمایزسازی، سوءمصرف مواد مخدر.

کیفیت زندگی^۱ سازه‌ای گسترده و چندبعدی است که میزان بهزیستی فرد را ارزیابی می‌کند و می‌تواند تحت تأثیر عوامل متفاوت قرار داشته باشد. همچنین کیفیت زندگی مجموعه‌ای از واکنش‌های عاطفی و شناختی افراد در مقابل وضعیت جسمی و روانی و اجتماعی خود است (۱) که همواره به‌عنوان پیامدی نهایی در کارآزمایی‌های بالینی و مداخلات و مراقبت‌های بهداشتی مدنظر است. کیفیت زندگی حوزه‌های مختلفی را از جمله حوزه سلامت و اشتغال، اقتصادی، اجتماعی، روحی، روانی و خانوادگی شامل می‌شود (۲). از طرفی کیفیت زندگی، ادراک فرد از وضعیت خود در زندگی در بافت فرهنگ و سیستم‌های ارزشی است که در آن زندگی می‌کند و با اهداف، انتظارات، استانداردها و علاقه‌مندی‌های او ارتباط دارد (۳). از عواملی که در کیفیت زندگی نقش دارد، سوءمصرف مواد مخدر^۲ است (۴). مصرف مواد مخدر پدیده‌ای است که در کشورها و جوامع مختلف، به‌ویژه در میان نوجوانان و جوانان افزایش یافته است (۵). نتایج به‌دست‌آمده توسط محمد و همکاران نشان داد که سوءمصرف مواد مخدر با سطح ضعیف کیفیت زندگی رابطه مستقیمی دارد (۶). سوءمصرف مواد مخدر در جوانان به‌عنوان مسئله‌ای چندبعدی موجب افزایش خطر آسیب و مرگ از طریق خشونت بین‌فردی، تصادفات جاده‌ای، افزایش رفتارهای پرخطر جنسی، حاملگی ناخواسته، ابتلا به بیماری‌هایی چون ایدز و مسائل و مشکلات تحصیلی می‌شود (۷، ۸). باتوجه به یافته‌های پژوهش بهفر و همکاران که سبک‌های دل‌بستگی متغیر مؤثری در سبک زندگی بیماران است (۹)، می‌توان گفت کیفیت زندگی و اعتیاد تحت تأثیر تربیت اولیه خانوادگی و سبک‌های دل‌بستگی قرار دارد.

اصطلاح دل‌بستگی^۳ به پیوند عاطفی بین نوزاد و مادر اشاره دارد. در طول زمان دارای ثبات است و نقش مهمی را در بهداشت روانی افراد ایفا می‌کند (۱۰). سبک‌های دل‌بستگی در طول زمان ثابت هستند و تغییر چندانی نمی‌کنند (۱۱)؛ به عبارت دیگر بین سبک دل‌بستگی افراد در کودکی و بزرگسالی هماهنگی وجود دارد (۱۲). تجربه‌هایی که نوزاد با مراقبش دارد، در آینده روابط کودک با دیگران درونی‌سازی می‌شود. این الگوهای درونی‌شده، در شکل‌گیری مفهوم خود و دیگران برای کودک و شکل‌گیری طرحواره‌های اولیه تأثیرگذار است و کودک این مفاهیم را به رابطه با دیگران تعمیم می‌دهد. سبک دل‌بستگی ایمن با شیوه مقابله^۴ سالم (مقابله مسئله‌مدار)، رفتار مشروب‌خوری دائمی، سوءمصرف مواد مخدر و داشتن تعداد شریک جنسی با سبک‌های دل‌بستگی اجتنابی و پریشانی‌حواس رابطه دارد (۱۳). حتی اثبات شده است که در بروز اختلال‌های مغزی‌عصبی، نقش سبک دل‌بستگی در شدت‌گیری بیماری و تأثیر متقابل بر مراقب بیمار اثرگذار است (۱۴). از سوی دیگر مشخص شده است که طرحواره‌های ناسازگار اولیه^۵ بر کیفیت زندگی افراد اثربخشی مستقیمی دارند (۱۵). طرحواره‌های

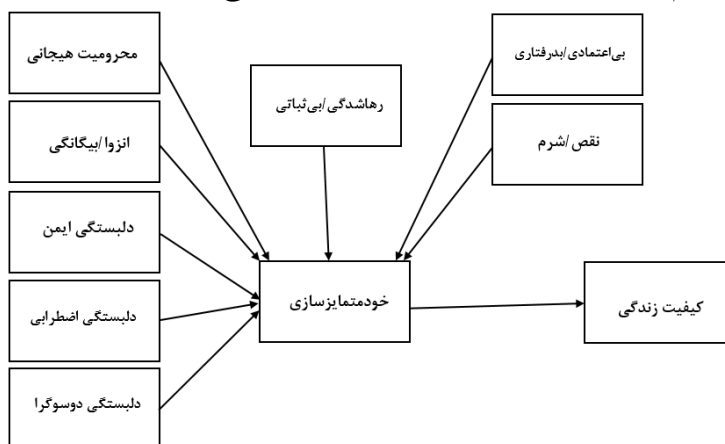
ناسازگار اولیه الگوی شناختی و عاطفی خودشکنی‌اند که تا حد زیادی مختل هستند و از اوایل زندگی ایجاد می‌شوند و در طول زندگی تکرار می‌گردند. در واقع طرحواره‌های ناسازگار، باورهای اولیه‌ای هستند که افراد درباره خود و دیگران و محیط دارند و معمولاً از ارضانشدن نیازهای اولیه به‌خصوص نیازهای عاطفی در دوران کودکی سرچشمه می‌گیرند (۱۶). طرحواره‌ها مانند چهارچوبی هستند که اطلاعات را در فرایندی خاص پردازش می‌کنند و واکنش‌های عاطفی افراد را درقبال موقعیت‌های زندگی و روابط بین‌فردی مشخص می‌کنند و با رضایت از زندگی رابطه دارند. طرحواره‌های ناسازگار اولیه مکانیزم‌های ناکارآمدی هستند که به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم به پریشانی روان‌شناختی منجر می‌شوند؛ همچنین می‌توانند بسیاری از عوامل مرتبط با کیفیت زندگی و رضایت فرد از زندگی را مانند اضطراب و علائم اضطرابی (۱۷)، افسردگی و مهارت‌های ضعیف اجتماعی و آسیب‌پذیری به افسردگی (۱۸)، اختلالات عاطفی (۱۹) و احساس بی‌لذتی به زندگی، تحت تأثیر قرار می‌دهند و کیفیت زندگی افراد را به چالش می‌کشاند. بیماران دارای طرحواره‌هایی در این حوزه، نمی‌توانند دل‌بستگی‌های ایمن و رضایت‌بخشی با دیگران برقرار کنند. چنین افرادی معتقد هستند که نیاز آن‌ها به ثبات، امنیت، محبت، عشق و تعلق خاطر برآورده نخواهد شد (۱۵). همچنین نقش طرحواره‌های ناسازگار اولیه در ایجاد و تشدید میل به سوءمصرف مواد مخدر در پژوهش‌های لسینه و تاپیا (۲۰) و بوگ و همکاران (۲۱) تأیید شد. آن‌ها دریافتند که می‌توان از طرحواره‌های ناسازگار اولیه به‌عنوان یکی از عوامل زمینه‌ساز سوءمصرف مواد مخدر نام برد. تفکیک اعضای خانواده مستقیماً به توانایی آن‌ها در روبه‌روشدن با یکدیگر و تعامل برقرارکردن بدون واکنش عاطفی و توانایی آن‌ها در بودن فیزیکی باهم بدون اضطراب و تضاد مربوط می‌شود (۲۲).

به اعتقاد موری بوون، آشفتگی روانی هر فردی ریشه در ارتباطات او با دیگران دارد و روابط درهم‌تنیده اعضای خانواده تحت فرمان نیروهای تعادلی تفرّد^۶ و وحدت^۷ است (به نقل از ۲۳). نظریه نظام‌های خانوادگی مبتنی بر مفهوم تفکیک خود، بر این اصل استوار است که نوعی نظام عاطفی با قابلیت انتقال بین‌نسلی بر ساختار خانواده حاکم است و سلامت روانی فرد در گروی تفکیک‌فائل شدن بین احساس و تفکر می‌باشد (۲۴). منظور از تفکیک خویشتن، فردی سالم و دارای کارکرد هیجانی بیشتر است که در تمیزدادن فرایند عقلی از فرایند احساسی توان‌مندی بیشتری داشته باشد و به عبارت دیگر بتواند بین احساسات و شناخت توازن برقرار کند. حالت مقابل تمایز خویشتن، همجوشی عاطفی^۸ است که در آن فرد قادر به تمایز احساس و شناخت از هم نیست و دارای وابستگی عاطفی ناسالم با اعضای خانواده است (۲۳). بر این اساس می‌توان گفت افرادی که دارای تمایز‌یافتگی کمی هستند، در برابر استرس و آسیب‌های روانی آسیب‌پذیرتر می‌شوند. همین مسئله موجب می‌گردد عملکرد فردی و اجتماعی آن‌ها مختل

5. Primary maladaptive schemas
6. Individualization
7. Unity
8. Emotional fusion

1. Quality of life
2. Substance abuse
3. Attachment
4. Coping style

تعیین‌کننده بر شخصیت روی این گروه از افراد انجام نشده است؛ همان‌گونه که ذکر شد، این کیفیت تحت‌تأثیر عوامل مختلفی مانند سبک‌های دل‌بستگی و طرحواره‌های ناسازگار قرار دارد و طرحواره‌های ناسازگار در رفتارهای مختلف افراد از جمله گرایش به رفتارهای ضداجتماعی مانند اعتیاد و گرایش به مصرف و سوءمصرف مواد مخدر نقش دارند؛ بنابراین هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی مدل تبیین کیفیت زندگی دانشجویان پسر سوءمصرف‌کننده مواد مخدر براساس طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی بود. مدل مفهومی در این پژوهش به شرح نمودار ۱ است.



نمودار ۱. مدل مفهومی پژوهش

برای جمع‌آوری داده‌ها ابزارهای زیر به‌کار رفت.

– مقیاس دل‌بستگی بزرگسال^۱: این مقیاس توسط کولینز و رید در سال ۱۹۹۰ ساخته شده است و مقیاسی برای خودارزیابی از مهارت‌های ایجاد روابط و خودتوصیفی شیوه شکل‌دهی روابط دل‌بستگی به چهره‌های دل‌بستگی نزدیک است (۲۸). مشتمل بر ۱۸ داده بوده و از طریق علامت‌گذاری روی مقیاس پنج‌درجه‌ای از نوع لیکرت سنجیده می‌شود که از ۱ (به‌هیچ‌وجه با خصوصیات من تطابق ندارد) تا ۵ (کاملاً با خصوصیات من تطابق دارد)، تشکیل می‌گردد. سه زیرمقیاس این پرسشنامه وابستگی^۲ و نزدیک‌بودن و اضطراب^۳ است. کولینز و رید مقادیر آلفای کرونباخ را در نمونه‌ای ۱۷۳ نفره، برای سبک‌های ایمن و اجتنابی و دوسوگرا به ترتیب ۰/۸۱ و ۰/۷۸ و ۰/۸۵ گزارش کردند (۲۸). در ایران نیز پاکدامن میزان قابلیت اعتماد را با استفاده از روش آزمون-آزمون مجدد به‌صورت همبستگی بین دو اجرا در نمونه‌ای با حجم ۱۰۰ نفر آزمودنی با فاصله زمانی یک ماه از یکدیگر بررسی کرد. نتایج بیانگر آن بود که تفاوت بین دو اجرای مقیاس‌های A و D و C در این پرسشنامه معنادار نیست و این آزمون در سطح ۹۵ درصد قابل اعتماد است (۲۹).

– فرم کوتاه پرسشنامه طرحواره‌های ناسازگار^۴: فرم کوتاه این مقیاس توسط یانگ در سال ۱۹۹۸ طراحی شد (۳۰). این فرم دارای ۷۵ ماده است که پنج بعد و ۱۵ طرحواره ناسازگار اولیه را می‌سنجد. شیوه

شود و حتی وضعیت مذکور به مزمن شدن این عملکرد مختل کمک می‌کند. در همین راستا نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه خودمتمایزسازی، بیانگر نقش معنادار این مؤلفه در ارتباط با متغیرهایی مانند کاهش بازگشت نشانگان مصرف (۲۵) و تمایزافتگی و کارکردهای خانواده‌های دارای فرزندان معناد (۲۶) بوده است. با توجه به مطالب ذکر شده می‌توان گفت، افزایش کیفیت زندگی افراد جامعه می‌تواند نشانه سلامت جسمی-روانی افراد آن جامعه باشد و میزان رضایت‌مندی جمعیت را از امکانات و وضعیت موجود بیان کند. ارزیابی پیشینه پژوهشی نشان می‌دهد، تاکنون مطالعه‌ای در زمینه بررسی عوامل هیجانی مرتبط با نظام هیجانی خانواده در کنار عوامل

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان پسر دانشگاه خوارزمی تهران در سال ۱۳۹۷ بودند. با توجه به گستره دانشجویان این دانشگاه و شیوع ۲ درصدی سوءمصرف مواد مخدر و محرک در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران (۲۷) و تعداد فعلی دانشجویان این دانشگاه که حدود ۱۵۰۰۰ نفر هستند، پس از محاسبه ۲ درصد دانشجویان این دانشگاه، جامعه ۳۰۰ نفری دانشجویان سوءمصرف‌کننده مدنظر قرار گرفت. با در نظر گرفتن احتمال تمایل نداشتن برخی از افراد برای شرکت در پژوهش یا نامعتبر بودن پرسشنامه‌ها، تعداد ۲۰۰ نفر به‌عنوان نمونه اولیه در نظر گرفته شدند؛ اما در نهایت ۱۷۱ دانشجو به‌عنوان نمونه نهایی پژوهش بررسی شدند. روش نمونه‌گیری نیز به‌صورت در دسترس بود.

ملاک‌های ورود شرکت‌کنندگان به پژوهش عبارت بود از: دانشجو باید در دانشگاه در حال تحصیل باشد و جزو دانشجویان انصرافی و اخراجی نباشد؛ هیچ‌گونه خدمات مشاوره‌ای و روان‌درمانی دریافت نکند؛ دارای مشکلاتی نظیر گریز از منزل یا طردشدگی توسط والدین نباشد؛ حداقل به مصرف یکی از انواع مواد مخدر یا محرک شناخته‌شده، وابستگی داشته باشد.

3. Anxiety

4. Maladaptive Schemas Questionnaire -Short Form

1. Adult Attachment Scale

2. Dependence

بیشتر باشد، نشان‌دهنده میزان بیشتر خودمتمایزسازی خواهد بود (۳۵). در پژوهش دریک و همکاران آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های واکنش‌پذیری عاطفی ۰/۸۶، جایگاه من ۰/۷۹، گریز عاطفی ۰/۸۳ و هم‌آمیختگی با دیگران ۰/۷۳ به‌دست آمد (۳۶). همچنین علیکی و نظری در پژوهش خود‌پایایی درونی این پرسشنامه را به‌روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه تمایز‌یافتگی ۰/۸۱ و برای خرده‌مقیاس‌های واکنش عاطفی ۰/۸۱، جایگاه من ۰/۶۹، گریز عاطفی ۰/۶۵ و هم‌آمیختگی با دیگران ۰/۶ گزارش کردند (۳۷).

در طی انجام پژوهش ملاحظات اخلاقی از جمله نبود اجبار شرکت‌کنندگان برای تکمیل پرسشنامه‌ها و گمنام‌بودن آن‌ها در فرایند پژوهش رعایت شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، نرم‌افزار آماري SPSS، نرم‌افزار AMOS، شیوه‌های آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار و درصد فراوانی) و آمار استنباطی (تحلیل مسیر) به‌کار رفت. برازندگی الگوی پیشنهادی براساس شاخص مجذور خی‌دو، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص نکویی برازش (GFI)، شاخص نکویی برازش تعدیل‌شده (AGFI) و ریشه خطای میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) بررسی شد. هرچه دو شاخص GFI و AGFI به یکدیگر نزدیک‌تر باشد، برازش کامل مدل را بیشتر نشان می‌دهد و کمتر از ۰/۱ بودن شاخص RMSEA بیانگر مطلوبیت مدل است (۳۸).

۳ یافته‌ها

ابتدا نمونه‌های پژوهش از نظر ویژگی‌های دموگرافیک مانند سن، جنس، دانشکده و وضعیت تأهل بررسی شدند که نتایج در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. شاخص‌های جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سن (سال)	۲۶/۶۵	۲/۱۴
وضعیت تأهل	فراوانی	درصد فراوانی
متاهل	۱۲	۷ درصد
مجرد	۱۵۹	۹۳ درصد
مقطع تحصیلی	فراوانی	درصد فراوانی
کارشناسی	۱۱۰	۶۴ درصد
کارشناسی‌ارشد	۵۴	۳۲ درصد
دکتری	۷	۴ درصد
وضعیت اشتغال	فراوانی	درصد فراوانی
بیکار	۱۰۰	۵۸ درصد
پاره‌وقت	۵۹	۳۵ درصد
تمام‌وقت	۱۲	۷ درصد

باتوجه به جدول ۱ مشاهده می‌شود که میانگین سن شرکت‌کنندگان در پژوهش حدود ۲۶ سال بود. همچنین ملاحظه می‌شود که تعداد

2. Self-Differentiation Inventory (DSI)

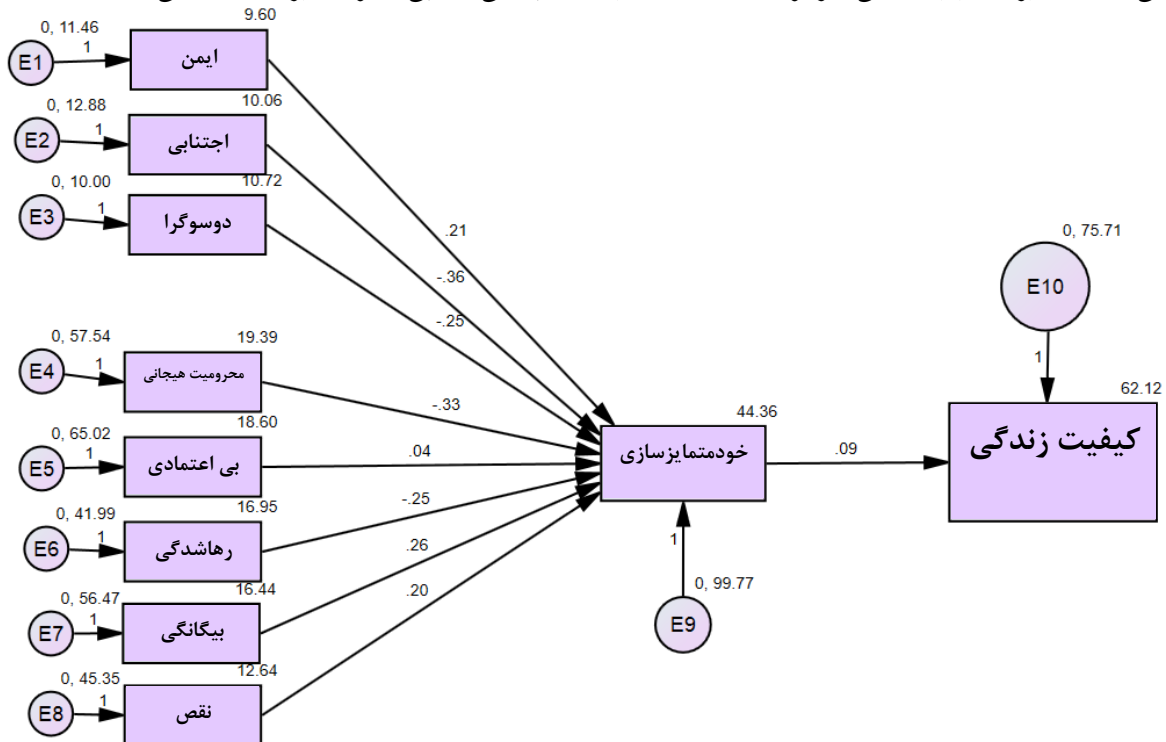
1. The World Health Organization Quality of Life (WHOQOL-BREF)

بیشتری از اعضای نمونه مجرد بودند و دانشجویان مقطع کارشناسی سهم بیشتری را به خود اختصاص داده‌اند؛ همین‌طور مشخص شد که ۷۱ نفر از دانشجویان دارای مشاغل پاره‌وقت یا تمام‌وقت بودند و بقیه دانشجوی بدون شغل بودند.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی آزمودنی‌ها در متغیرهای تحقیق

متغیر	میانگین	انحراف معیار	کمینه	بیشینه
کیفیت زندگی	۶۵/۲۸	۸/۷۹	۵۰	۸۷
محرومیت هیجانی	۱۹/۳۹	۷/۶۲	۵	۳۰
رهاشدگی/بی‌ثباتی	۱۸/۶	۸/۱۰	۶	۳۰
بی‌اعتمادی/بدرفتاری	۱۶/۹۵	۶/۱۵	۵	۳۰
انزوای اجتماعی/بیگانگی	۱۶/۴۴	۷/۵۵	۵	۳۰
نقص/شرم	۱۲/۶۴	۶/۷۶	۵	۳۰
دل‌بستگی ایمن	۹/۶	۳/۴۰	۵	۱۷
دل‌بستگی اضطرابی-دوسوگرا	۱۰/۷۲	۳/۱۷	۵	۱۹
دل‌بستگی اجتنابی	۱۰/۰۶	۳/۶۰	۵	۱۹
خودمتمایزسازی	۳۶/۸۲	۱۰/۱۵	۱۶	۷۳

داده‌های جدول ۲ شاخص‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار سبک دل‌بستگی ایمن، سبک دل‌بستگی اضطرابی-دوسوگرا، سبک آزمودنی‌ها را در متغیرهای کیفیت زندگی، طرحواره‌های ناسازگار اولیه، دل‌بستگی اجتنابی و خودمتمایزسازی نشان می‌دهد.



نمودار ۲. مدل تبیین کیفیت زندگی براساس طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی

جدول ۳. نکویی برازش مدل ساختاری

مقدار احتمال	CFI	AGFI	GFI	RMSEA	X ² /Df	خی‌دو	درجه آزادی
۰/۰۰۱	۰/۹۳۸	۰/۹۲۵	۰/۹۱۹	۰/۰۷۵	۱/۹۴۷	۵۵	۱۰۷/۱۰۳

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، نسبت خی‌دو به درجه آزادی کمتر از ۲/۵ بوده و میزان RMSEA نزدیک به صفر است. همچنین،

مقدار GFI و AGFI و CFI نزدیک به یک است؛ در نتیجه، مدل ارائه شده با مقدار احتمال ۰/۰۰۱ برازش دارد.

جدول ۴. اثرات مستقیم و غیرمستقیم و کل جهت پیش بینی کیفیت زندگی

مقدار احتمال	t	ضریب استاندارد B	ضریب استاندارد Beta	متغیر
۰/۰۱۲	۲/۱۴۵	۰/۱۳۲	۰/۳۳۳	محرومیت هیجانی * خودمتمایزسازی
۰/۰۲۳	۲/۳۱۵	۰/۱۳۱	۰/۳۰۹	رهاشدگی * خودمتمایزسازی
۰/۰۳۸	۱/۶۳۴	۰/۱۲۵	۰/۲۹۳	بی‌اعتمادی * خودمتمایزسازی
۰/۱۷۴	۱/۱۰۹	۰/۱۱۴	۰/۵۲۵	بیگانگی * خودمتمایزسازی
۰/۱۷۳	۱/۰۳۶	۰/۰۹۴	۰/۲۰۳	نقص * خودمتمایزسازی
۰/۴۷۳	۰/۷۱۷	۰/۱۹۷	۰/۲۱۳	دل‌بستگی ایمن * خودمتمایزسازی
۰/۰۴۸	۱/۸۸۰	۰/۲۸۰	۰/۳۶۰	دل‌بستگی اجتنابی * خودمتمایزسازی
۰/۰۴۹	۱/۷۹۲	۰/۲۷۶	۰/۱۳۵	دل‌بستگی دوسوگرا * خودمتمایزسازی
۰/۰۳۲	۱/۶۳۲	۰/۲۸۴	۰/۳۷۴	خودمتمایزسازی * کیفیت زندگی

نمایند؛ به طوری که در بزرگسالی، تجارب دوران کودکی را دوباره زنده می‌کنند (۳۹). طرحواره، احساسات درونی و باورها و پنداشته‌های کلی فرد را در کارهای روزمره کنونی زندگی‌اش نشان می‌دهد (۴۰)؛ بنابراین به نظر می‌رسد افراد دارای طرحواره ناسازگار حوزه بریدگی و طرد، از تمامی روابط بین فردی اجتناب می‌ورزند؛ همچنین این افراد به دنبال روابطی نمی‌روند که متفاوت با خواسته‌های خودشان است. به عبارت دیگر، این افراد در دوران کودکی یا نوجوانی، بی‌ثباتی یا بی‌اعتمادی به دریافت محبت و برقراری ارتباط با والدین را تجربه کرده‌اند که در نهایت باعث می‌شود طرحواره‌های فرد به سمت طرد کشیده شود. این امر سبب سردی عاطفی و کاهش کیفیت روابط بین فردی و ناسازگاری می‌شود. از طرفی شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد، سبک دل‌بستگی ناایمن با اضطراب و اختلالات بدنی، اعتماد به نفس ضعیف، تنهایی و گوشه‌گیری اجتماعی همراه است. هنگامی که مراقب به‌طور پیوسته در دسترس است و به رفتارهای دل‌بستگی کودک حساس باشد، در کودک احساسی به نام احساس ایمنی‌بخش در قبال مراقب رشد می‌کند (۱۰). نظام دل‌بستگی در بزرگسالان تحت شرایط و حالت‌های مختلف از جمله تنیدگی‌ها و تهدیدها فعال می‌شود و فرد را به سمت یافتن راه حل متناسب با سبک دل‌بستگی‌اش سوق می‌دهد؛ بنابراین وقتی انسان به دیگران اعتماد داشته باشد و از پذیرفته شدن از طرف آنان مطمئن باشد، به کاوش در محیط اشتیاق بیشتری نشان می‌دهد، عواطف مثبت تری می‌یابد و از عزت نفس بیشتری برخوردار می‌شود؛ همچنین در حل مسئله پافشاری می‌کند و ابتکار و پشتکار پیدا می‌کند؛ به عبارت دیگر از سازگاری اجتماعی و عاطفی بیشتری برخوردار می‌شود (۴۱).

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به صرف استفاده از پرسشنامه در گردآوری داده‌ها و زیادبودن تعداد سؤالات و کنترل‌نشدن عامل فرهنگ، باتوجه به بافت قشر دانشجویی اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی در حوزه اعتیاد دانشجویان، علاوه بر در نظر گرفتن متغیرهایی مانند سبک‌های تفکر و راهبردهای حل مسئله، به عنوان عوامل تأثیرگذار بر سوءمصرف مواد مخدر، نقش فرهنگ و طبقات اقتصادی در این بررسی‌ها لحاظ شود.

داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که اثرات مستقیم و غیرمستقیم و کل هر سازه بر کیفیت زندگی معنادار است. مشخص شد که سبک‌های دل‌بستگی اجتنابی و دوسوگرا و طرحواره‌های محرومیت هیجانی، بی‌اعتمادی و رهاشدگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی کیفیت زندگی را به شکل معناداری تبیین می‌کنند؛ در نتیجه، می‌توان گفت که طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی توانسته‌اند با نقش میانجی خودمتمایزسازی، برای تبیین کیفیت زندگی، مدل مطلوبی را ارائه دهند.

۴ بحث

هدف مطالعه حاضر بررسی مدل تبیین کیفیت زندگی دانشجویان پسر سوءمصرف‌کننده مواد مخدر براساس طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی با نقش میانجی خودمتمایزسازی بود. براساس نتایج به دست آمده مشاهده شد که طرحواره‌های محرومیت هیجانی و بی‌اعتمادی و رهاشدگی تبیین‌کننده معناداری برای کیفیت زندگی هستند. از طرف دیگر سبک‌های دل‌بستگی اجتماعی و دوسوگرا توانستند کیفیت زندگی دانشجویان سوءمصرف‌کننده را به شکل معناداری تبیین کنند. نتایج به دست آمده توسط محمد و همکاران (۶)، واردروپ و همکاران (۱۴)، بهفر و همکاران (۹)، لسنیه و ژرال‌دین (۲۰) و بوگ و همکاران (۲۱) در راستای تأیید این نتایج است.

در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت سوءمصرف مواد مخدر به عنوان بیماری عصبی‌روانی شناخته می‌شود که در جریان درمان فرد باید به قدرت تصمیم‌گیری برسد و توان ایجاد تمایز را بین احساسات و منطق داشته باشد (۲۵)؛ چراکه تمایز یافتگی ضعیف موجب می‌شود افراد واکنش‌های عاطفی و هیجانی ضعیفی از خود نشان دهند و روابط پرتنش را با دیگران تجربه کنند؛ به همین دلیل فاصله‌گیری هیجانی از دیگران را انتخاب می‌کنند (۳۴) و همین امر زمینه‌ساز گرایش آنان به سوءمصرف مواد مخدر می‌شود. از طرف دیگر افرادی که درگیر طرحواره خاصی هستند، درد هیجانی طرحواره را مستقیم احساس می‌نمایند؛ اما به گونه‌ای عمل می‌کنند که صحت طرحواره را تأیید

۵ نتیجه‌گیری

گذاشتند و فرصت پژوهش را به گروه پژوهش دادند، سپاس‌گزاری می‌شود.

۷ بیانیه‌ها

تأییدیه اخلاقی و رضایت‌نامه از شرکت‌کنندگان

در انجام این پژوهش ملاحظات اخلاقی از جمله نبود اجبار شرکت‌کنندگان برای تکمیل پرسشنامه‌ها و گمنام بودن آن‌ها در فرایند پژوهش رعایت شد.

تزاحم منافع

نویسندگان اعلام می‌کنند هیچ‌گونه تضاد منافی ندارند.

مشارکت مالی

نویسندگان اعلام می‌کنند این پژوهش هیچ‌گونه حمایت مالی از سازمان دولتی یا خصوصی دریافت نکرده است.

با توجه به یافته‌های پژوهش‌ها تصور بر این است که در گرایش افراد به سوء مصرف مواد مخدر، علاوه بر عوامل شناختی و موقعیتی، عوامل رشدی و هیجانی نیز سهم عمده‌ای دارند که نمی‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. نتایج پژوهش حاضر بیانگر این واقعیت است که در بررسی و ریشه‌یابی و درمان سوء مصرف مواد مخدر، توجه به عوامل مرتبط با سیستم خانواده تا حد زیادی می‌تواند راهگشا باشد؛ چراکه براساس تئوری‌های خانواده‌درمانی، آنچه فرد در طول زندگی‌اش تجربه می‌کند، ریشه در کش‌ها و تعاملات درون خانوادگی دارد. همچنین براساس نتایج پژوهش حاضر، طرحواره‌های ناسازگار حوزه بریدگی و طرد و سبک‌های دل‌بستگی می‌توانند با نقش میانجی خودمتمایزسازی مدل مطلوبی را برای تبیین کیفیت زندگی دانشجویان پسر سوء مصرف‌کننده مواد مخدر ارائه دهند.

۶ تشکر و قدردانی

از تمامی شرکت‌کنندگان در پژوهش که با تکمیل پرسشنامه‌ها و صداقت و صبوری‌شان در پاسخ‌گویی، آموزه‌های تجربی زیادی را در اختیار ما

References

- Schwartz CE, Andresen EM, Nosek MA, Krahn GL, RRTC Expert Panel on Health Status Measurement. Response shift theory: important implications for measuring quality of life in people with disability. *Arch Phys Med Rehabil*. 2007;88(4):529–36. doi: [10.1016/j.apmr.2006.12.032](https://doi.org/10.1016/j.apmr.2006.12.032)
- Sammarco A. Perceived social support, uncertainty, and quality of life of younger breast cancer survivors. *Cancer Nurs*. 2001;24(3):212–9.
- Melchior M, Chastang J-F, Goldberg P, Fombonne E. High prevalence rates of tobacco, alcohol and drug use in adolescents and young adults in France: Results from the GAZEL Youth study. *Addictive Behaviors*. 2008;33(1):122–33. doi: [10.1016/j.addbeh.2007.09.009](https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2007.09.009)
- Keller TE, Salazar AM, Courtney ME. Prevalence and timing of diagnosable mental health, alcohol, and substance use problems among older adolescents in the child welfare system. *Child Youth Serv Rev*. 2010;32(4):626–34. doi: [10.1016/j.childyouth.2009.12.010](https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.12.010)
- Zarrabi H, Najafi K, Kafi M, Shirazi M. Substance use among students of guilan university of Medical Sciences in 2005–2006. *Acta Medica Iranica*. 2009;473–8.
- Mohamad M, Mohammad M, Mat Ali NA, Awang Z. The impact of life satisfaction on substance abuse: delinquency as a mediator. *International Journal of Adolescence and Youth*. 2018;23(1):25–35. doi: [10.1080/02673843.2016.1267021](https://doi.org/10.1080/02673843.2016.1267021)
- Miller TR, Spicer RS. Hospital-admitted injury attributable to alcohol. *Alcohol Clin Exp Res*. 2012;36(1):104–12. doi: [10.1111/j.1530-0277.2011.01593.x](https://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2011.01593.x)
- Flisher AJ, Ziervogel CF, Chalton DO, Leger PH, Robertson BA. Risk-taking behaviour of Cape Peninsula high-school students. Part X. Multivariate relationships among behaviours. *S Afr Med J*. 1996;86(9):1094–8.
- Behfar Z, Kraskian A, Fata L, Fathi M. The role of attachment styles in quality of life among patients with chronic pain. *Anesthesiology and Pain*. 2018;9(2):37–46. [Persian] <http://jap.iums.ac.ir/article-1-5377-en.pdf>
- Bowlby J, Bowlby J. *Attachment and Loss: Attachment*. Pimlico ed. London: The Heogarth; 1969.
- Levy KN, Blatt SJ, Shaver PR. Attachment styles and parental representations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1998;74(2):407–19. doi: [10.1037/0022-3514.74.2.407](https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.407)
- Malakh-Pines A. *Falling in Love: why we choose the lovers we choose*. 2nd ed. New York: Routledge; 2005.
- Zhang D, He H. Personality traits and life satisfaction: A Chinese case study. *Social Behavior and Personality*. 2010;38(8):1119–22. doi: [10.2224/sbp.2010.38.8.1119](https://doi.org/10.2224/sbp.2010.38.8.1119)
- Wardrope A, Green B, Norman P, Reuber M. The influence of attachment style and relationship quality on quality of life and psychological distress in carers of people with epileptic and nonepileptic seizures. *Epilepsy Behav*. 2019;93:16–21. doi: [10.1016/j.yebeh.2019.01.028](https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2019.01.028)
- Delattre V, Servant D, Rusinek S, Lorette C, Parquet P-J, Goudemand M, et al. The early maladaptive schemas: a study in adult patients with anxiety disorders. *Encephale*. 2004;30(3):255–8. [French] doi: [10.1016/s0013-7006\(04\)95437-1](https://doi.org/10.1016/s0013-7006(04)95437-1)
- Halvorsen M, Wang CE, Eisemann M, Waterloo K. Dysfunctional attitudes and early maladaptive schemas as predictors of depression: A 9-year follow-up study. *Cogn Ther Res*. 2010;34(4):368–79. doi: [10.1007/s10608-009-9259-5](https://doi.org/10.1007/s10608-009-9259-5)
- Reinecke MA, Simons A. Vulnerability to depression among adolescents: Implications for cognitive-behavioral treatment. *Cognitive and Behavioral Practice*. 2005;12(2):166–76. doi: [10.1016/S1077-7229\(05\)80022-7](https://doi.org/10.1016/S1077-7229(05)80022-7)
- Calvete E, Estévez A, López de Arroyabe E, Ruiz P. The schema questionnaire--short form: Structure and relationship with automatic thoughts and symptoms of affective disorders. *European Journal of Psychological Assessment*. 2005;21(2):90–9. doi: [10.1027/1015-5759.21.2.90](https://doi.org/10.1027/1015-5759.21.2.90)
- Young JE, Klosko JS, Weishaar ME. *Schema Therapy: a practitioner's guide*. New York; Guilford; 2007.

20. Lecigne M, Tapia G. The mediating role of early maladaptive schemas on relations between post-traumatic stress disorder symptom severity and illicit substance use disorder. *Journal of Substance Use*. 2018;23(6):634–9. doi: [10.1080/14659891.2018.1489005](https://doi.org/10.1080/14659891.2018.1489005)
21. Boog M, van Hest KM, Drescher T, Verschuur MJ, Franken IHA. Schema Modes and Personality Disorder Symptoms in Alcohol-Dependent and Cocaine-Dependent Patients. *Eur Addict Res*. 2018;24(5):226–33. doi: [10.1159/000493644](https://doi.org/10.1159/000493644)
22. Peleg-Popko O. Differentiation and test anxiety in adolescents. *J Adolesc*. 2004;27(6):645–62. doi: [10.1016/j.adolescence.2004.06.002](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.06.002)
23. Goldenberg I, Goldenberg H. *Family Therapy: an overview*. 7th ed. Belmont, CA: Thomson Brooks/Cole; 2012.
24. Ghafourinasab J. Moghayese Asar-bakhsi amoozesh goruhi khanevade darmani beyn-nasli ba khanevade darmani sakhti bar kahesh ta'aroz va behbood ravabet valed-nojavan [Comparing effectiveness of structural family therapy and inter-generational family therapy on parent adolescence conflicts and improving their relation] [Thesis for M.Sc.]. [Mashhad, Iran]: Ferdowsi University of Mashhad; 2011, pp:67–8. [Persian]
25. Narimani M, Hashemi T, Gasemzadeh A, Mashinchi Abbasi N, Fotohi Bonab S. Bowen's self-differentiation training and the relapse of substance abuse symptoms. *Research on Addiction*. 2009;3(11):45–64. [Persian] <http://etiadjohi.ir/article-1-419-en.pdf>
26. Ghaffari F, Rafiey H, Sanai B. The effectiveness of family training from “ Bowen family system” on self differentiation and the function of families with addicted children. *Journal of Family Research*. 2010;6(22):227–39. [Persian] <http://jfr.sbu.ac.ir/article/download/110/110>
27. Taremi F, Bolhari J, Pairavi H, Ghazi Tabatabaeii M. The prevalence of drug abuse among university students in Tehran. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*. 2008;13(4):335–42. [Persian] <http://ijpcp.iuums.ac.ir/article-1-365-en.pdf>
28. Collins NL, Read SJ. Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1990;58(4):644–63. doi: [10.1037/0022-3514.58.4.644](https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.4.644)
29. Pakdaman S. Barrasi erbebat beyn delbastegi va jahtalabi dar nojavani [The relationship between community attachment and seeking in adolescents] [Ph.D. dissertation]. [Tehran, Iran]: Tehran University; 2000, pp: 122–3. [Persian]
30. Young JE. *Young Schema Questionnaire-Short Form*. New York: Cognitive Therapy Center; 1998.
31. Oei TPS, Baranoff J. Young schema questionnaire: Review of psychometric and measurement issues. *Australian Journal of Psychology*. 2007;59(2):78–86. doi: [10.1080/00049530601148397](https://doi.org/10.1080/00049530601148397)
32. Ahi G, Mohammadifar M, Besharat Mohammad A. Reliability and validity of young's schema questionnaire-short form. *Journal of Psychology and Education*. 2007;37(3):5–20. [Persian]
33. WHOQOL group WHOQOL-BREF: Introduction, administration and scoring and genetic version of the assessment. Geneva: World Health Organization; 1996. https://www.who.int/mental_health/media/en/76.pdf?ua=1
34. Nejat S, Montazeri A, Holakouie Naieni K, Mohammad K, Majdzadeh SR. The World Health Organization quality of Life (WHOQOL-BREF) questionnaire: Translation and validation study of the Iranian version. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*. 2006;4(4):1–12. [Persian] <https://sjsph.tums.ac.ir/article-1-187-en.pdf>
35. Skowron EA, Friedlander ML. The Differentiation of Self Inventory: Development and initial validation. *Journal of Counseling Psychology*. 1998;45(3):235–46. doi: [10.1037/0022-0167.45.3.235](https://doi.org/10.1037/0022-0167.45.3.235)
36. Drake JR, Murdock NL, Marszalek JM, Barber CE. Differentiation of Self Inventory—Short Form: Development and Preliminary Validation. *Contemp Fam Ther*. 2015;37(2):101–12. doi: [10.1007/s10591-015-9329-7](https://doi.org/10.1007/s10591-015-9329-7)
37. Aliko A, Nazari AM. A study correlation between differentiation of self and marital satisfaction of Tarbiat Moallem university employees. *Counseling Research and Development*. 2008;7(26):7–24. [Persian]
38. Nadi MA, Yarmohammadian MH. Reliability, validity, and fitness for purpose of the organizational learning capability model among the faculty members of Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *Health Information Management*. 2012;8(8):1073–85. [Persian] <http://him.mui.ac.ir/index.php/him/article/download/530/666>
39. Vreeswijk M van, Broersen J, Nadort M. *The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: theory, research and practice*. Chichester, West Sussex: Malden, MA : Wiley-Blackwell; 2015. doi: [10.1002/9781119962830](https://doi.org/10.1002/9781119962830)
40. Bayrami M, Bakhshipor A, Esmaeili A. The relationship between coping styles and early maladaptive schemas in disconnection-rejection and over vigilance -inhibition in young's schema model. *J Life Sci Biomed*. 2012;2(4):178–81.
41. Johnson SM, Greenman PS. The path to a secure bond: emotionally focused couple therapy. *J Clin Psychol*. 2006;62(5):597–609. doi: [10.1002/jclp.20251](https://doi.org/10.1002/jclp.20251)